

DR DIANA DAJNOWICZ-PIESIECKA
orcid.org/0000-0003-1609-8463
Uniwersytet w Białymstoku

III Międzynarodowa Konferencja Naukowa z cyklu „Polityka i politycy w prasie XX i XXI w.” pt. „Polityka w prasie kobiecej” 25–26 maja 2018 r.¹

W dniach 25–27 maja 2018 r. na Uniwersytecie w Białymstoku odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa pt. „Polityka w prasie kobiecej”. Było to już trzecie spotkanie naukowe z cyklu „Polityka i politycy w prasie”. Konferencję zorganizowali Zakład Ruchów Społecznych i Politycznych Wydziału Historyczno-Socjologicznego Uniwersytetu w Białymstoku oraz Stowarzyszenie Instytut Studiów Kobięcych. Doceniając ważkość tematyki przewodniej konferencji, swoim patronatem naukowym objął ją Jego Magnificencja prof. dr hab. Robert Ciborowski, rektor Uniwersytetu w Białymstoku. Z uwagi na to, iż konferencja miała charakter międzynarodowy, obrady były prowadzone w trzech językach: polskim, rosyjskim i angielskim.

Celem konferencji pt. „Polityka w prasie kobiecej” było upowszechnienie i promocja osiągnięć badawczych nad prasą kobiecą oraz jej znaczeniem dla ukazania szeroko rozumianych zagadnień politycznych. Celem konferencji były także popularyzacja i promocja badań naukowych prezentowanych z perspektywy badaczy pochodzących z wielu środowisk akademickich – polskich i zagranicznych – skoncentrowanych

¹ III Konferencja Naukowa z cyklu „Polityka i politycy w prasie XX i XXI w.” pt. „Polityka w prasie kobiecej”, 25–26 maja 2018 r. – zadanie finansowane w ramach umowy 809/P-DUN/2018 ze środków Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego przeznaczonych na działalność upowszechniającą naukę.

podczas konferencji w zespole interdyscyplinarnym (historycy, prasoznawcy, politolodzy).

Konferencja rozpoczęła się 25 maja inauguracyjnym wystąpieniem pomysłodawczynie cyklu „Polityka i politycy w prasie XX i XXI w.” dr hab. Małgorzaty Dajnowicz, prof. UwB, kierownika Zakładu Ruchów Społecznych i Politycznych Instytutu Historii i Nauk Politycznych UwB. Powitawszy przybyłych gości, prelegentów i uczestników konferencji, przekazała głos prorektorowi ds. kształcenia UwB dr. hab. Wojciechowi Śleszyńskiemu, prof. UwB, a następnie dziekanowi Wydziału Historyczno-Socjologicznego UwB dr hab. Joannie Sadowskiej, prof. UwB, oraz dyrektorowi Instytutu Historii i Nauk Politycznych UwB dr. hab. Janowi Snopce, prof. UwB, którzy również uroczyście powitali przybyłych uczestników konferencji oraz jednomyślnie podkreślili wysoką wartość merytoryczną tego naukowego spotkania.

Z uwagi na bogaty harmonogram konferencji obrady podzielono odpowiednio na panele tematyczne. Pierwszy panel moderowany był przez prof. dr hab. Joannę Dufurat. Obrady rozpoczęło wystąpienie prof. dr hab. Jolanty Chwastyk-Kowalczyk z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach pt. *Próby uobywatelnienia kobiet na łamach „Bluszczu” w okresie dwudziestolecia międzywojennego*. W swojej prelekcji prof. Chwastyk-Kowalczyk opowiedziała o trudach włączenia kobiet jako pełnoprawnych obywaterek w tworzenie odrodzonego państwa polskiego w dwudziestoleciu międzywojennym na łamach warszawskiego tygodnika „Bluszcz”. Przedstawiła słuchaczom proces wyzwania się kobiet spod supremacji mężczyzn poprzez aktywność kobiecych organizacji działających zarówno w kraju, jak i na arenie międzynarodowej.

Jako druga wystąpiła doc. dr Luba Kozik z Białoruskiego Uniwersytetu Państwowego w Mińsku. Reprezentantka białoruskiego ośrodka naukowego przedstawiła referat pt. *„Biełaruskaja Rabotnitsa i Syalyanka” („Białoruska Robotnica i Chłopka”) i formowanie ideału kobiety sowieckiej w Białoruskiej Socjalistycznej Republice Radzieckiej (1924–1939)*. Prelegentka mówiła o tym, iż w BSRR jednym z ważniejszych środków formowania się świadomości socjalistycznej u kobiet było tytułowe czasopismo „Biełaruskaja Rabotnitsa i Syalyanka”. Autorka podkreślała, że kształtowanie ideału kobiety sowieckiej odbywało się przede wszystkim poprzez opisywanie na łamach pisma jej społecznej i partyjnej aktywności.

Reprezentująca Uniwersytet Szczeciński prof. dr hab. Agnieszka Szudarek przedstawiła referat pt. *Niemiecki ruch kobiecy w latach*

1908–1914 w opinii poznańskich i warszawskich czasopism dla kobiet. W swym wystąpieniu wskazała, iż rok 1908 był szczególny dla polskich kobiet zamieszkałych pod zaborem pruskim, ponieważ wydano wówczas kolejne ustawy wymierzone przeciwko Polakom, co w konsekwencji doprowadziło do tego, że Polki doświadczyły pewnych ograniczeń narodowych. W swoim referacie prelegentka zwracała uwagę na to, jak w świetle czasopism ukazujących się w Poznaniu i Warszawie kształtowały się stanowiska kobiet wobec dylematów, przed którymi wówczas stanęły, ze szczególnym uwzględnieniem tych, które działały w ruchu kobiecym.

Ostatnią referentką w panelu otwierającym konferencję była prof. dr hab. Beata Wałęciuk-Dejneka z Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, która zaprezentowała wystąpienie pt. *Oświata – kształcenie – wychowanie: twórczość społeczna i polityczna (patriotyczna) Faustyny Morzyckiej na łamach prasy z XIX/XX wieku – wybór*. Uczestnikom przybliżyła postać mało znanej literatki i aktywistki społecznej z przełomu XIX i XX w. Faustyny Morzyckiej, która aktywnie działała w sferze publicznej oraz społecznej, nigdy nie decydując się na zamążpójście. Prelegentka podkreślała, że Morzycka rozpoznawana jest przez badaczy jako „nałęczowska siłaczka”, czyli postać, która posłużyła Stefanowi Żeromskiemu do stworzenia noweli *Siłaczka*.

Po przerwie dzielącej pierwszy i drugi panel konferencji uczestnicy ponownie zebrali się w sali obrad. Drugą część spotkania moderowały dr hab. Aneta Dawidowicz oraz dr Anna Szwed-Walczak z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Z pierwszym referatem wystąpiła prof. dr hab. Joanna Dufurat reprezentująca Uniwersytet Wrocławski. W prelekcji pt. *Polityka na łamach „Pracy Obywatelskiej” (1928/9–1939), organu prasowego sanacyjnego Związku Pracy Obywatelskiej Kobiet* referentka wskazała, że „Praca Obywatelska” była periodykiem, który wyróżniał się na tle innych czasopism kobiecych ukazujących się w dwudziestoleciu międzywojennym, ponieważ publikowano w nim nie tylko treści odnoszące się do bieżącej polityki, lecz także analizy polityczne oraz omówienia projektów ustaw i aktów prawnych o kluczowym znaczeniu dla sfery publicznej.

Kolejny referat został przedstawiony przez reprezentantkę litewskiego środowiska naukowego, prof. dr Virginiję Jureniene z Uniwersytetu Wileńskiego. W referacie zatytułowanym *Lithuanian Women during the Soviet Occupation (1960–1990): Activities and Aspirations in opinions of newspapers Soviet Women* zarysowała słuchaczom kształtowanie się

sytuacji Litwinek w latach 1960–1990. Rodzaje działalności kobiet litewskich opisała na podstawie publikacji w czasopiśmie „Soviet Women”.

Trzeci referat pt. *Aktual'nye voprosy meždunarodnyh otnošenij na stranicah ženskih žurnalov socialističeskoj Čehoslovakii (1964–1970?)* wygłosiła dr Daniela Kolenovska z Uniwersytetu Karola w Pradze. Prelegentka przedstawiła problemy polityki zagranicznej w prasie kobiecej w socjalistycznej Czechosłowacji z okresu 1964–1970. W wystąpieniu podkreślała, iż ówczesne pisma akceptowały retorykę zimnej wojny, przez co tematyka kobiecej emancypacji została zmarginalizowana.

Ostatnią prezentację w drugim panelu konferencji przedstawiła prof. UwB dr hab. Małgorzata Dajnowicz. W swoim referacie o tytule *Kierunki działalności Ligi Kobiet w świetle „Zwierciadła” (1982–1989)* wskazywała, iż Liga Kobiet za pośrednictwem „Zwierciadła” przekazywała informacje o polityce i uczestnictwie kobiet w rzeczywistości Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej od 1982 do 1989 r. Pismo to służyło wówczas za kanał komunikacji między komunistycznym rządem a wykształconymi kobietami.

Po zakończeniu drugiego panelu konferencji otwarto trwającą blisko godzinę dyskusję, którą moderowała prof. dr hab. Joanna Dufurat. Uczestnicy konferencji wymienili się spostrzeżeniami dotyczącymi problematyki poruszonej w referatach, a także mieli okazję poszerzyć swoją wiedzę o zagadnienia, które w wystąpieniach nie zostały szerzej omówione, ale się z nimi wiązały.

Drugi dzień konferencji rozpoczął panel moderowany przez prof. dr hab. Jolanę Chwastyk-Kowalczyk. Był to trzeci panel całej konferencji. Wystąpienie otwierające tę część spotkania przedstawiła dr hab. Ewa Danowska z Polskiej Akademii Umiejętności. W swoim referacie pt. *Polityka na łamach prasy kobiecej w Galicji w latach 1900–1918* mówiła o tym, iż w latach 1914–1918 w Galicji ukazywało się kilkanaście czasopism adresowanych do kobiet. Referentka zwróciła uwagę, że w badanym okresie prasa dostarczała przede wszystkim informacji o prowadzeniu gospodarstwa domowego i wychowaniu dzieci. Zwróciła też uwagę, że prasa publikowana przez środowiska lewicowe i socjalistyczne cechowała się informowaniem czytelniczek o organizacjach feministycznych oraz o kwestii równouprawnienia.

Następny wykład *Problematyka polityki i polityków na łamach „Głosu Kobiet” czasopisma dla kobiet wydawanego w latach 1908–1939* wygłosiła dr hab. Aneta Dawidowicz z Uniwersytetu Marii Curie-Skło-

dowskiej w Lublinie. W wystąpieniu mówiła o tym, że celem czasopisma „Głos Kobiet” było zainteresowanie kobiet uczestnictwem w ruchu socjalistycznym, co w konsekwencji miało zwiększyć szeregi partyjne, a także udział kobiet w walce o równouprawnienie. Opowiadała także, iż analizowane pismo zawierało artykuły o organizacjach kobiecych działających w kraju oraz w Europie.

Kolejny referat zatytułowany *Zaangażowanie kobiet w zjazdy delegatek ZSRR w drugiej połowie lat 20. (na podstawie materiałów czasopisma „Rabotnica” [„Pracownica”])* zaprezentowała doc. dr Elena Sumko z Państwowego Uniwersytetu w Połocku. Uczestnikom konferencji mówiła o zjazdach delegatek ZSRR, które często nazywano szkołą myśli komunistycznej. Zjazdy funkcjonowały przy komitetach partii, delegatki zaś były wybierane spośród pracownic, chłopek, a także żon robotników i urzędników. Docent Sumko podkreślała, iż do ważniejszych zadań delegatek należało promowanie nowego stylu życia i zaangażowanie kobiet w politykę.

Państwowy Uniwersytet w Połocku reprezentowała również doc. dr Alesâ Korsak, która wygłosiła wykład pt. *Spoleczne i polityczne życie BSSR w czasopiśmie „Bielaruskaja Rabotnitsa i Syalyanka” (1924–1939)*. Na przykładzie tego czasopisma kobiecego referentka opowiedziała słuchaczom o tym, jak na przestrzeni lat 1924–1939 zmieniała się jego koncepcja w podejściu do aktywności społecznej i politycznej kobiet.

Referat dr Korsak był ostatni w trzecim panelu konferencji – po nim nastąpiła krótka przerwa, a później prof. dr hab. Beata Wałęciuk-Dejneka, jako moderator kolejnej sekcji tematycznej spotkania, rozpoczęła czwarty panel obrad. Z pierwszym referatem wystąpiła dr Maria Bauchrowicz-Tocka z Uniwersytetu w Białymstoku, która wygłosiła referat pt. *Zakonspirowane mężatki*, w którym omówiła ograniczenia obyczajowe i prawne wobec pracujących kobiet oraz sposób ich prezentowania na łamach „Tygodnika Kobiety”. Referentka podkreślała, iż pełne uczestnictwo kobiet w życiu publicznym i zawodowym II Rzeczypospolitej było ograniczone przez prawa obyczajowe, a także niektóre ustawy. Opierając się na publikacjach prasowych zamieszczonych w „Tygodniku Kobiety”, dr Bauchrowicz-Tocka opowiedziała uczestnikom seminarium o sytuacji i dążeniach kobiet do likwidacji krzywdzącej ustawy celibatowej oraz równouprawnienia w życiu publicznym i zawodowym.

Następne wystąpienie pt. *Wizerunek sowieckiej kobiety-polityka w białoruskim czasopiśmie „Rabotnitsa i Syalyanka” [„Robotnica*

i Chłopka”] (1945–1991) przedstawiła doc. dr Inna Vaškevič z Białoruskiego Państwowego Uniwersytetu Informatyki i Radioelektroniki. W swoim referacie opowiedziała o tym, jak w drugiej połowie lat 40. emancypacja kobiet w ZSRR stała się powszechnym zjawiskiem. Referentka wskazywała, iż państwo było wówczas zainteresowane udziałem kobiet z republik radzieckich w procesach politycznych, o czym świadczył prezentowany w mediach wizerunek sowieckiej kobiety-polityka.

Trzecia prelekcja zatytułowana *Transformacja ustrojowa na łamach pisma „Kobieta i Życie”* została wygłoszona przez dr Annę Szwed-Walczak z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, która zwróciła uwagę na niereprezentatywność kobiet w trakcie obrad przy okrągłym stole. Wskazała, że z tego powodu nie poruszano wówczas spraw kobiet, a w konsekwencji redakcja „Kobiety i Życia” zorganizowała cykl spotkań i artykułów (m.in. *O nas bez nas, Jeśli nie my, to kto?*), których celem było wskazanie możliwości artykulacji problemów kobiet, a także mechanizmy promocji sylwetek kobiet angażujących się w politykę.

Po referacie dr Szwed-Walczak miała miejsce przerwa, po której odbył się kolejny, piąty, panel konferencji. Wystąpienia w nim modelowała prof. dr hab. Agnieszka Szudarek. Pierwszy referat w tej sekcji wygłosiła dr Anna Marcinkiewicz-Kaczmarczyk reprezentująca Instytut Pamięci Narodowej. W swoim referacie pt. *Obraz kobiety – konspiratorki rozpowszechniany na łamach kobiecej prasy podziemnej 1940–1945* opowiedziała o tym, iż w latach 1939–1945 na ziemiach polskich pozostających pod okupacją niemiecką były wydawane różne pisma konspiracyjne, na których łamach starano się nie tylko zapoznawać kobiety z aktualnym programem partii czy organizacji podziemnych, lecz także propagowano jej wzorzec.

Następnie głos zabrała dr Barbara Klich-Kluczevska z Uniwersytetu Jagiellońskiego, która przygotowała referat pt. *Komentarze do biopolityki. Polityka (pro)rodzinna w powojennej prasie kobiecej*. W swoim wystąpieniu opowiedziała o aktywności i skuteczności reakcji redaktorek prasy kobiecej na zwroty w polskiej polityce natalistycznej w okresie powojennym. Prelegentka starała się także udzielić odpowiedzi na pytanie, czy owe redaktorki starały się odgrywać aktywną rolę w dyskursie publicznym epoki.

Jako trzecia w panelu wystąpiła dr Katarzyna Stańczak-Wiślicz z Instytutu Badań Literackich PAN, która przedstawiła referat *Stan wojenny i dyskurs nowego porządku na łamach magazynów kobiecych*

w Polsce początku lat 80. XX w. Mówiła o reprezentacjach stanu wojennego oraz polityki „nowego porządku” w polskiej prasie kobiecej początku lat 80. XX w. Wskazała, iż po wznowieniu wydawania czasopism w 1982 r. redaktorzy zostali zobowiązani do przestrzegania tzw. wartości socjalistycznych oraz do reprezentowania polityki ekipy rządzącej, co doprowadziło do tego, iż na łamach prasy kobiecej zaczęły się pojawiać teksty uzasadniające decyzję o wprowadzeniu stanu wojennego i objaśniające nową linię polityczną.

Kolejnym prelegentem był prof. UwB dr hab. Adam Miodowski, który wygłosił referat pt. *Rozwój wrocławskich i szczecińskich struktur terenowych Ligi Kobiet w latach 1945–1989 (w świetle „Naszej Pracy”)*. Mówił o ukazującej się w latach 1947–1989 „Naszej Pracy”, która była pierwotnie organem Społeczno-Obywatelskiej Ligi Kobiet (od 1949 r. Ligi Kobiet, a od 1981 r. Ligi Kobiet Polskich). Prelegent wskazywał, iż na łamach wydawanego przez Zarząd Główny periodyku wiele miejsca poświęcano działalności terenowych struktur Ligi, w tym tych funkcjonujących na Ziemiach Odzyskanych.

Z ostatnim referatem tego dnia wystąpiła dr Barbara Drapikowska z Akademii Sztuki Wojennej. Jej wykład dotyczył tematu *Idea zaangażowania kobiet na rzecz obronności kraju na łamach kobiecego czasopisma „Dla Przyszłości”*. Prelegentka przedstawiła wyniki analizy treści przedwojennego czasopisma dla kobiet pod kątem krzewienia idei ich zaangażowania na rzecz obronności kraju. Zaprezentowała też podstawowe założenia czasopisma oraz jego znaczenie dla powyższej idei.

Po tym referacie odbyła się ponadgodzinna dyskusja, którą moderowały prof. dr hab. Jolanta Chwastyk-Kowalczyk, prof. dr hab. Beata Wałęciuk-Dejneka oraz prof. dr hab. Agnieszka Szudarek.

W niedzielę 27 maja – ostatniego dnia konferencji – odbył się panel doktorancki, którego przebieg moderowała prof. UwB dr hab. Małgorzata Dajnowicz. Z pierwszym referatem pt. *Wybory w II Rzeczypospolitej na łamach „Kobiety Współczesnej”* wystąpił mgr Waldemar Barszczewski reprezentujący Uniwersytet w Białymstoku. Autor przedstawił wyniki analizy źródłowej tekstów zamieszczonych na łamach pisma, ustalając, że niewiele uwagi poświęcano działalności przedstawicielek lokalnych samorządów. Zaprezentował także prawdopodobne powody braku zainteresowania redakcji czasopisma wyborami do samorządu terytorialnego.

Drugi referat, zatytułowany *O działalności Ligi Kobiet w okręgu białostockim (w świetle „Naszej Pracy”)*, wygłosiła mgr Agnieszka Droz-

dowska, doktorantka Uniwersytetu w Białymstoku. Referat dotyczył aktywności oddziału Ligi Kobiet w województwie białostockim w latach 1947–1989, jaką zapisano na kartach „Naszej Pracy” – czasopisma Zarządu Głównego Ligi Kobiet, które przeznaczone było do użytku wewnętrznego organizacji i prezentowało zasady oraz wskazówki funkcjonowania oddziałów Ligi Kobiet w terenie.

Następną prelegentką była mgr Urszula Ćwik, również reprezentująca Uniwersytet w Białymstoku. Przedstawiła referat pt. *Kobieta i polityka w PRL w świetle „Kobiety i Życia” po 1970 roku*, w którym przybliżyła słuchaczom problematykę aktywności kobiet w polityce. Autorka zwróciła uwagę, że to właśnie zagadnienie aktywności kobiet było jednym z głównych tematów poruszanych w tekstach prasowych publikowanych na łamach „Kobiety i Życia”.

Wystąpienie pt. *Problematyka polityki na łamach „Przyjaciółki” w latach 1970–1989. Przegląd problematyki* przedstawiła doktorantka z Uniwersytetu w Białymstoku, mgr Justyna Zajko-Czochańska. Referentka opowiedziała uczestnikom konferencji o tym, w jakim stopniu redakcja „Przyjaciółki” prezentowała zagadnienie polityki. Autorka ustaliła, że tematy polityczne nie były dominującą problematyką na łamach pisma, jednak treści artykułów o charakterze politycznym wywierały duży wpływ na wiedzę i świadomość adresatek, które należały do osób mniej zainteresowanych światem polityki.

Referat mgr Justyny Zajko-Czochańskiej był ostatnim w konferencji pt. „Polityka w prasie kobiecej”. Po jej wystąpieniu odbyła się dyskusja, której przebieg moderowała prof. dr hab. Małgorzata Dajnowicz. Po ostatniej wymianie zdań i spostrzeżeń uczestników konferencji prof. Dajnowicz skierowała do wszystkich podziękowania za wzięcie udziału w konferencji, dokonując tym samym uroczystego zamknięcia obrad.